

Knjižica dr. Adolfa Fischhofa.

Marsikteri naših bralcev je morebiti že čul ali v časnikih bral o neki knjižici, ktere naslovje je: „**Avstrija in poročstva njenega obstanka**“ (Oesterreich und die Bürgerschaften seines Bestandes) in ktera je hrupa dovolj napravila, ko je prišla na svetlo.

Mi smo to knjižico pazljivo prebrali, in ker res v nji nahajamo mnogo koristnega in tehtnega, hočemo zato tudi našim bralcem o nekih bolj tehničnih besedah zadržati te res imenitne knjižice nekaj povedati.

Kaj dr. Fischhof tako važno piše? — O tem nisem zadnje čase celo nič slišal, posebno pa ne, da bi bil politikar? — Tako bo morebiti marsikteri rekel, ki se malo peča s politiko ali še le samo kaka leta.

Starejšim politikarjem je vendar ta mož že dobro poznan od leta 1848, ker že takrat je bil državni poslanec v prvem državnem zboru in že tedaj se je prav junaški bojeval za pravo svobodo in sicer tako, da je bil zatožen večih političnih hudodelstev, kterih je vendar bil kesnej kot celo nekrivega spoznav.

Fischhof je po rodu Nemec, po veri žid, zdravnik in bogat mož na Dunaju.

Pisatelj dokazuje prav mirno in odkrito, da stoji Avstrija na zlo slabih nogah, in da jo more rešiti samo federalistična ustava na podlagi ravnopravnosti vseh narodov. Za izgled je postavil pisatelj Švajco, in pravi, če se bode Avstrija tako uravnala kakor je Švajca, potem bode v nji mir in napredek. Avstrija, pravi, ima zato nesrečo s svojimi ustavnimi poskušnjami, ker si za svojo ustavo jemlje izgled in svojo ustavo ponareja po takih državah, kjer le en narod živi, ali vsaj en narod zlo prevaguje. Nobena velikih narodnosti v Avstriji sama ne more obstanka državi zagotoviti, vsaka pa lahko državo v nevarnost postavi. Zato mora imeti Avstrija naravno idejo, pravičnost vsem narodnostim, kakor Švajca, o kateri pravi: „Ta mala sosedna država ima v ozkem okviru ravno take razmere, kakor so naše. Švajca je republikanska Avstrija v mali podobi.“

Te in enake besede so udarile kot strela iz jasnega neba med avstrijske nemškutarje; pošteti Nemci so jo vendar slišali z veseljem in mu potrdujejo v vsem. Kakor so tedaj vsi federalistični časniki pozdravili z veseljem to že dolgo zaželeno knjižico, ravno tako hudo so jo — kolikor je namreč bilo mogoče — napadli nemškutarski in židovski časniki in so Fischhofove nasvete imenovali „senjarije“ in so rekli, da „to vse nič ni!“

Dr. Fischhof rojen Nemec, povzdigne Nemce čez vse, pravi pa jim tudi naravnost: „vi ste grešili, vi ste s svojim gospodstvom čez vse druge narode krivi nesreče Avstrije.“ Vsak dober avstrijski državljani, ki ima še srce za pravico, bodi si Nemec, Lah ali Slavjan, se mora veseliti nasvetov izrečenih v knjižici, ker vsakemu sežejo do sreče.

Dr. Fischhof začena s tem, da najprej pregleda vse avstrijske narode, da potem more soditi, ali se narodi dajo vrstiti v jedno celoto Avstrije, on naveda vzroke, zaradi kterih je tako zlo propala, in pomočke, po kterih se sopeset more okrepčati in močna postati. On pravi: Uboga Avstrija, kako hudo so te zadele pomote onih, ki jim je v rokah bila osoda tvoja! Dvajset let ni noben minister položil krmila iz rok, da nebi bilo škoda trpelo njegovo ime in pa blagor Avstrije!“

V prvi vrsti, ko govori o narodih, navaja Nemce, kterih je 6 milijonov in $\frac{9}{10}$ v Cislajtani; ktere imenuje jedro, okoli kterega so se vsi drugi narodi Avstrije kristalično vlegli, jih pa razdeluje v 4 vrste, to je take, ki so bolj ali manj Avstrijanci, ali bolj ali manj Nemci, prijatelji ali nasprotniki Prusije. Nemce zlo povzdiguje, očita pa njim tudi odkritosrčno, da s svojim jezikom silo delajo drugim narodom. Fischhof pravi: v tujem jeziku moreš sicer narod podučevati, s tujim jezikom omikati pa ga ne moreš; omika cvete samo na podlagi maternega jezika, ona se izcvete iz prirojenega genija vsakega naroda, ako mu znanstva njegova povekšate v tujem jeziku, ponižate mu njegov značaj in poterete mu njegov naroden duh, ali morebiti mislite, da iz potrlih narodov boste napravili krepko državo? Nikoli! Slovane ženete v naročje panslavizma.

Potem govori dr. Fischhof o Slovanih sploh, kterih je največ v Avstriji. Celo cesarstvo ima med 34 milijoni in pol, blizo 16 milijonov Slovanov; v Cislajtani stoji nasproti

$6\frac{9}{10}$ milijonom Nemcem $11\frac{1}{4}$ milijonov Slovanov; samo na Tirolskem, Voralbergschem, Solnograškem in gornjem Avstrijskem ni nobenega Slovana, po vseh drugih deželah Avstrijskih pa so, in sicer jih je v Galiciji, Česki, Moravski, Kranjski, Istriji, na Goriškem in v Gradiški, na Tržaškem in v Dalmaciji več, kakor vsakega drugega naroda. In vendar so jih tlačili Nemci in Italijani, ker so raztreseni po cesarstvu in ločeni drug od drugega, ker govoré različna narečja, ker niso vsi ene vere itd. Da je večina Slovanov zaostala v omiki, tega večidel niso oni sami krivi. Zmagani po drugih narodih so jim ti vsilili svoje postave, svoj jezik v šolah in uradih, in ta sila tujega jezika še je huje pritiskala na nje, kakor politična stiska, kajti vsiljeno gospodstvo poniža narod, vsiljen jezik pa ga celo demoralizira. (Dalje prih.)

Gospodarske stvari.

Gospodarska dela meseca januarja.

V hiši in dvoru. Rajtinga preteklega leta se mora sklenoti. Po mrzlih dnevih se mlati detelino in laneno seme, k gnoju se naj prav obilno navozi prsti, da se gnoj lahko celo leto z njo pokriva; v kleti se naj prebere krompir, zrne se naj premeče, korenje v kleti pregleda; umetne stvari za gnoj, post. gips, apno, pepel, gvano, kostena moka, kalinske soli se naj priskrbijo.

V pivnici. Vino se pretaka, rdeče vino in gošča preša.

V hlevu. Hlevi morajo biti zadosti topli, stelja obilna, če je lep dan, naj se hlevi okoli poldne prevetrijjo in živina v dvor spusti, da se malo prehodi; če je velik mraz, se gnoj ne sme mnogokrat izmetavati, in če bi zato nastal velik smrad v hlevu, se mora po hlevu malo gipsa potresti; živina se mora marljivo snažiti in se jej mora dobro pokladati. Paziti na zimsko ojagnenje.

Na vrtu. Parniki (tope grede) se delajo in gnoj se navozi.

V sadovnjaku. Drevesa se naj pognojijo, iztrebijo in skorja osnaži, gosenična gnjezda se morajo pobrati, špalirna drevesa, prtilikovci in živi plati obrezati, zlahtne vejice narezati, kolje za drevesa priskrbeti in po večerih povlesa splesti, s kterimi se drevesa h kolecem privezujejo.

V vinogradih. Gnoj voziti v vinograde in ga tam na določena mesta raznositi, kolje priskrbeti in pripraviti.

V hmelniku. Gnoja, posebno pa mešanice navoziti, kolje spraviti in pripraviti.

Na polju in travnikih. Mora se posebno skrbeti za gnoj; blata, peska in laporja se mora na take njive navoziti, ktere imajo pretežno prst. Če ni zmrznjeno, se lahko orje; snežni zameti se naj razkopljejo, voda iz njiv odpelje, struge na travnikih se naj iztrebijo, grmovje izkoplje.

Pri ulnjaku. Skrbeti za mir, dobro paziti, da ne dojdejo miši v ulnjak, panje varovati proti mrazu, če je vendar solnce toplo, se morajo panji pokriti, da buče ne izletijo.

Pri ribniku. Če je ribnik zmrznjen, se mora led na večih krajih presekat, da se ribe ne zadušijo; paziti, da se ribe ne nabadajo.

V logu. Jesenovo seme, smrekove in hojine češarke pobirati, drevesa za potrebno rabo in za drva posekati, in če je dovolj snega, je po snežni poti iz bregov doli spravljati; ograje oskrbeti, štorovino izkopati.

Lov. Zajce in lesice streljati, klajo za zverjad potrositi, kune in dibure loviti.

Umni sadjorejec.

Predgovor.

Kdo se ne razveseli, kadar zagleda lepo po vrstah vsajeno sadno drevje, ktero olepšuje našo zemljo, vrte, sadunosnike, dvorišča, steze in kraje. Ali se ne vsedemo radi pod senčnato sadno drevo, kadar se nam iz obraza pot cedi, da si oddahnemo in se ohladimo; pod kterim se tudi nedolžni otročiči igrajo, skakljajo in radujejo! Slovenci, niste li vajeni o poletnih časih pod košato jablano ali hruško svoje južine povžiti!